

“İNTERNET”İNİZİ NASIL ALIRDINIZ?

Oktay DURSUN

Bilgisayar Mühendisi
oktay.dursun@emo.org.tr

Aile Profili”, “Çocuk Profili”, “Yurtiçi İnternet Profili” ve “Standart Profil” paketleri uygulamasını getiren “İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar” BTK tarafından yayınlandı...

BTK’ı Tanıyalım...

Türkiye’de elektronik haberleşme ve ilişkili konularda düzenleme yetkisine sahip ve bu yazının da konusu olan düzenlemeyi yapan Telekomünikasyon Kurumu 27 Ocak 2000 tarihinde Ulaştırma Bakanlığı’na bağlı olarak kuruldu. 2008 yılından itibaren Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu adıyla, 5809 sayılı yasa kapsamında tanımlanan görev yetkiler ile faaliyetlerini sürdürüyor. Asıl olarak piyasayı ve rekabeti denetleyici, düzenleyici rolünde olan kurumun yasada belirtilen görevlerinden bazıları :

“Abone, kullanıcı, tüketicisi ve son kullanıcıların hakları ile kişisel bilgilerin işlenmesi ve gizliliğinin korunmasına ilişkin gerekli düzenlemeleri ve denetlemeleri yapmak.

Elektronik haberleşme sektörüne yönelik olarak, millî güvenlik, kamu düzeni veya kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi amacıyla mevzuatın öngördüğü tedbirleri almak.

Ara bağlantı ve ulusal dolaşım da dahil erişim ile ilgili uygulanacak usul ve esasları belirlemek ve mevzuatın öngördüğü düzenlemeleri yapmak (...)

şeklinde tanımlanmış. Bu kapsamda BTK kurulduğundan itibaren 50 yönetmelik (değişiklik yönetmelikleri hariç) ve 19 tebliğ vb. düzenleme ile tüm alana kapsamlı bir düzenleme getirmiştir. BTK’nın en önemli birimlerinden biri ise Hukuk, Teknik, İdari ve İnternet Daire Başkanlıkları’nın bağlı olduğu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı.

Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kurumu’nun adı en çok, telefon dinlemeleriyle birlikte 5651 Sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” yasası ile ilgili olarak web sitelerine erişimin engellenmesi, özellikle de Youtube video paylaşım sitesine erişim engellenmesi ile duyuldu. Kurum yasayla kapsamında re’sen (mahkeme kararı olmadan, idari yetkiyle) erişim engellemeler, engelleme sayılarının yayınlanmaması gibi uygulamalar ve BTK yetkililerinin yaptığı açıklamalar ile eleştirilere hedef oldu.

“Güvenlik”; Ülke Çapında İnternet Filtresi...

Bu yazının konusu olan “İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar” ise 22.02.2011 tarihinde, “Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketicisi Hakları Yönetmeliği”nin 10. maddesi gereğince, 6 ay sonra yürürlüğe girmek üzere yayınlandı.

Yönetmeliğin 10. maddesinde de belirtildiği üzere; işletmeciler (internet servisi sağlayıcıları) tarafından verilecek

“yasadışı ve zararlı içeriklere karşı tüketicilerin korunmasına yönelik altyapı seviyesindeki hizmetler”i düzenlemek amacıyla yayınlanan “usul ve esaslar” genellikle kurumlarda kullanılan “içerik filtreleme” sistemini ülke çapında uygulanmasını hedefliyor.

Düzenleme, 5651 sayılı yasa ile ilgili ortaya çıkan “sansür” uygulamalarına yönelik çözümün bir parçası olarak önerilen filtreleme için üç farklı profil seçeneğinin zorunlu olarak sunulmasını öngörüyor: aile profili, çocuk profili, yurtiçi internet profili. Bu profilleri seçen kullanıcılar, BTK tarafından işletmecilere sağlanacak, alan adı, IP ve portların tutulduğu “kara liste”ye göre filtrelenecek. İşletmeciler isterlerse başka profiller hazırlayabilecek, profillerin yanında filtreleme seçenekleri sunabilecek (oyun siteleri, sosyal ağlar vb. erişimi), ayrıca kara listeyi yerel veya uluslararası kurum/kuruluşların veri tabanlarını kullanarak genişletebilecekler. İşletmeciler bu altyapıyı kurmanın yanı sıra, bireysel abone sayısı, güvenli internet paketini kullanan abone sayısını aylık olarak BTK’ya

göndermekle ve ayrıca “filtre aşma yöntemlerinin engellenmesi amacıyla çalışma yapmak” ile yükümlü kılınıyor. “Güvenli İnternet Paketi” kullanıcı tarafından talep edildiğinde, varsayılan profil “Aile Profili” olacak. “Güvenli İnternet Paketi” istemeyenler hiçbir filtrenin uygulanmayacağı “Standart Profil”i kullanacaklar. “Kara Liste” kapsamında yer alan alan adı ve IP adresleri paylaşılmayacak fakat, kara listede yer alan bir web sitesine giriş yapılmak istendiğinde görüntülenecek “Uyarıcı ve Bilgilendirici İnternet Sayfası”nda “İtiraz Bağlantısı” yer alacak.

Düzenlemedeki Belirsizlikler...

Büyük çaplı etkisi olacak böylesine önemli bir düzenleme yapı, içerik ve yaklaşım açısından çokça eleştiri aldı. Özellikle metinde yer alan belirsizliklere yönelik, EMO tarafından BTK’ya yöneltilen aşağıdaki sorular düzenlemedeki özensizliği gösterir nitelikte;

- Madde 4/f bendinde tanımlanmış olan “işlem kaydı”, “Usul ve Esaslar” metninin devamında yer almamaktadır.

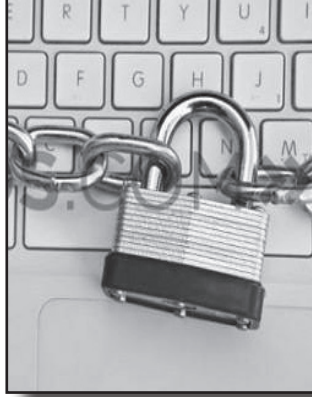
Bu elektronik kayıtlarda tanımlanan “işlem” hangi kullanıcı hareketlerini kapsamaktadır?

Bu işlem kaydı ne kadar süreyle tutulacak, nasıl saklanacak ve hangi kurum/birimlerle paylaşılacaktır?

- Madde 4/1 bendinde tanımlanmış “Yurtiçi internet profili” ile, yurtdışı alan barındırma hizmeti alan bir çok Türkçe web sitesinin de var olduğu göz önünde bulundurulursa hedeflenen nedir?
- “Kara liste”nin kapsamında hangi türden içerik yer alacaktır? Bu içeriğin belirlenmesinde söz sahibi taraflar kimler olacaktır? İçerik bağımsız bir birim/yapı tarafından denetlenecek midir? “Kara liste” kapsamındaki alan adı, IP ve portların listesine kullanıcılar erişebilecek midir?
- “Beyaz liste”nin kapsamında hangi türden içerik yer alacaktır? Bu içeriğin belirlenmesinde söz sahibi taraflar kimler olacaktır? İçerik bağımsız bir birim/yapı tarafından denetlenecek midir? “Beyaz liste” kapsamındaki alan adı, IP ve portların listesine kullanıcılar erişebilecek midir?
- İşletmelerin “Kara liste”yi genişletebilmek için faydalanacağı yerel ve uluslararası veri tabanlarının kullanımında bir sınırlandırma uygulanacak mıdır? Uygulanacaksa hangi veri tabanları kullanılacak ve neye göre belirlenecektir?
- Profillerin kapsamındaki içerik sınıfları/kategorileri nelerdir, nasıl belirlenecektir? Belirli bir adresin bir sınıf/kategori altında olmasına hangi yöntemle, nasıl karar verilecektir?
- Standart profil kullanıcılarının İnternet trafiği de aynı filtreleme alt yapısından geçecek midir? Mevcut mevzuattaki engellemeler için bu altyapı mı kullanılacaktır?
- Standart profil seçen kullanıcılar için, 5651 sayılı yasa kapsamında re’sen erişimi engellenmiş alan adlarına erişim sağlanacak mıdır?
- Kullanıcılar için hazırlanacak “ihbar bağlantısı” ve “itiraz bağlantısı” üzerinden yapılan başvuruların sonuçları kullanıcıya bildirilecek midir?

..ve Ötesi

Bunların ötesinde öncelikle, İngilizce’de var olan safety/security ayrımının Türkçe’de olmamasından kaynaklı, “güvenlik” kavramının, “bilginin ve kullanıcının kötü niyetli saldırı ve uygulamalara (phishing, trojan, spam vb.) karşı korunması” şeklindeki geleneksel kullanımından uzaklaştırarak ele alınması, bu içerik filtrelemesinin doğru algılanmasında sorun teşkil edecek niteliktedir. Bu filtremeleyi yapabilmek için, işletmecilerin tüm internet trafiğinin içeriği takip edilebilecek şekilde kontrolden geçtiği bir teknik alt yapı kurması gerekmektedir. Bu alt yapı, BTK’nın kriptoloji yönetmeliği de düşünüldüğünde, ileride daha farklı ve daha geniş izleme/dinleme/engelleme faaliyetlerine zemin hazırlar niteliktedir. Yine düzenlemede kara liste ve beyaz listenin

çeriklerine, genişletilmesine, profillerin kapsamlarına dair hiçbir bilgiye yer verilmekten; işletmecilere yerel ve uluslararası veritabanlarını kullanarak kara listeyi genişletme hakkı tanınmakta. Kara listenin genişletilmesi için kullanılacak veritabanlarının akreditasyonuna dair herhangi bir ibare yer almaması da uygulamada keyfiyete yol açma riskini taşıyor. Yine işletmecilere yönelik “filtre aşma yöntemlerinin engellenmesi amacıyla çalışma yapma” yükümlülüğü 5651 sayılı yasa kapsamında yapılan engellemeleri aşmak amacıyla çokça başvurulan farklı DNS (Domain Name Server-Alan Adı Sunucusu), web proxy’nin (web vekili) yanısıra VPN (Virtual Private Networking) gibi uygulamaların kullanımında da sorun çıkartabilecek nitelikte. Düzenlemede yer alan “Yurtiçi İnternet Profili” ise alt yapı sağlayıcılar ve ilgili

kurumlar tarafından tartışılmaya başlanan İnternet hizmetlerinin kalitesini artırmak, yerel alt yapıları geliştirmek ve maliyetleri düşürmek üzere “İnternet trafiğinin yerelleştirilmesi”ne yönelik bir adım olarak ele alınabilir.

İçerik Filtreleme ve Yaklaşım...

İçerik filtreleme, bugün ailelerin özellikle çocuklarının internet erişimini düzenleyebilmek için bir ihtiyaç olarak görülebilir. Bunun için kişisel bilgisayarlara kurulumu ve kullanımı kolay bir çok ücretli/ücretsiz Türkçe arayüzlü yazılım olmasının yanı sıra, İnternet servis sağlayıcıları tarafından da önerilen çözümler vardır. Tüm ayarların kullanıcılar tarafından yapılabildiği, bilgisayar üzerinden erişim kontrolü yapılabilen, bireylerin kontrolündeki bu uygulama yerine getirilmek istenen merkezi sistem bir taraftan devlet-vatandaş ilişkisini bir çeşit ebeveyn-çocuk ilişkisine dönüştürmekte, devlet vatandaşına “hangi sitelere gireceğini ben belirlerim” demektedir. Halbuki yapılması gereken, bu tip yazılımlarının kullanımın yaygınlaştırılması amacıyla teknik destek, bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri yürütülmesidir.

Baştan beri yapılan düzenlemeler, Başbakan’ın, Ulaştırma Bakanı’nin ve BTK Başkanı’nın yaptığı açıklamalar aslında bilgi ve iletişim teknolojilerinin nasıl çarpık bir şekilde ele alındığının göstergesi. Öte yandan sadece Türkiye’de değil dünya çapında pek çok uygulama ile İnternet’te kendine yeni bir alan bulan görece özgürlük, dolaylı ve dolaysızlık olarak kontrol ve tahakküm altına alınmaya çalışılıyor. Hem küresel şirketlerin “nasıl daha fazla kazanırız?” hırslarıyla hem mevcut siyasal iktidarların sanal dünya üzerinden de hakimiyetlerini genişletme arzularıyla, toplumsal gelişimin ve paylaşımın önüne set çekiliyor. Bu gelişmeler, “bilimi ve tekniği halkın hizmetine sunmayı” şiar edinmiş biz meslek odalarına görevimizi tekrar hatırları nitelikte...

Not: İPS İletişim Vakfı/bianet kararın yasal dayanaktan yoksun olduğunu ve Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle tanınan temel hak ve özgürlükleri ölçüsüz şekilde kısıtladığını belirterek, 13 Nisan’da Danıştay’a BTK’nın kararının iptali ve yürütmesinin durdurulmasını istemiyle başvurdu.